Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет урем, „Ямде лий" редакций

СССР Верховный Советын Кудымшо Сессийже. Союз Совет ден Национальность-шамыч Советын пырля заседанийышт. Снимкыште: Правительствын внешний политикыже нерген доклад дене В. М. Молотов йолташ выступатла. Шола ложышто (пурла гыч шолашке): Сталин, Жданов, Калинин, Хивали Бабаев, Бадаев, Шкирятов, Николаева, Тимошенко да Буденный йолташ-шамыч. Председательын ӱстел тӧрышгыжӧ (шола гыч пурлашке): Лысенко, Усман Юсупов, Андреев, Шверник, Кулагин да Ч. Асланова йолташ-шамыч. Пурла ложышто (шола гыч пурлашке): Вознесенский, Вышинский, Первухин, Ворошилов, Микоян, Л. М. Каганович, Берия да моло йолташ-шамыч.
Фото Ф. КИСЛОВ ден А. ГРИБОВСКИЙЫН (ТАСС фото-клише).

ВКП(б) ЦК-н ОЧЕРЕДНОЙ ПЛЕНУМЖО НЕРГЕН

Тиде кечылаште ВКП(б) ЦК-н очередной Пленумжо лийын.

Пленум правительствын внешний политикыже нерген да Финляндийысе войнан итогшо нерген увертарымаш-шамычым колыштын да нуным одобритлен.

Пленум специальный решений-шамычым приниматлен: а) ял озанлык продукт-шамычым заготовитлыме да закупатлыме политикыште ваштылтыш-шамыч нерген да б) Экономсоветын пашажым перестроитлыме нерген.

Пленум Всесоюзный партийный конференцийым тений июньышто созыватлаш пунчалын.

★

Йошкар-Оласе самырык гранатометчик да стрелок-шамычын соревнованийышт

6 апрельыште каныш кече годым Йошкар-Оласе пионер ден школьник шамычын эн сай стрелокышт да гранатометчикышт - шамыч оборонный соревнованийым эртарышт. 5, 6, 7 класслаште тунемше - шамыч кокла гыч эн сайын Володя Краснов лӱйыш. Володя 7-ше номеран школышто, 7-ше классыште тунемеш. Моло йоча - шамыч семынак, тудат 10 патроным нале да кок мишеньыш лӱйыш. Первый мишеньыш лӱен, 41 очком погыш. Вес мишеньже фигуран Тушко лӱен, тудо 38 очком нале, да 4 пулям фигурыш логалтыш.

Кокымшо группысо стрелок-шамыч (8, 9, 10 класслаште тунемше-шамыч) кокла гыч Бомбицкий Алек (7-ше номеран школа) первый верыш лекте. Первый мишеньыш лӱен, Алек 50 очком налын кертшаш гыч 46 очком, вес мишеньысе фигурыш чыла 5 пулям логалтен, 41 очком нале. Тыге чылаже 100 очком налын кертшаш гыч 87 очком погыш. Злобин Леонид ден Шаров Коля Алек деч ик о колан велэ варашкодыныт. Нунат чапле результатым ончыктеныт: кок мишеньышкыжат 43 очко дене погеныт, фигурышкат чыла 5 пулям логалтеныт.

Гранат шумаш вид дене программа почеш гранатометчик-шамычлан 10, 12, 15 метр тораште улшо окналашке гранатым логалташ кӱлеш. Вот тиде нормым 6-шо школын гранатометчикше-шамыч: Леонид Злобин, Юрий Токарев, Юрий Максимов да 7-ше школын гранатометчикше Коля Шаров тӱрыс шуктеныт. Нуно чыла гранатымат окнашке логалтеныт. **Й. Федотов.**

ВОЛОДЯ КРАСНОВ Йошкар-Оласе оборонный соревнованийыште 5, 6, 7, класслаште тунемше-шамыч кокла гыч эн сайын лӱен, 79 очком налын.
Фото **М. Чуршуковын.**

1-й созыв СССР Верховный Советын Кудымшо Сессийже шке пашажым пытарен

31-ше мартыште кастене Союз Советын да Национальность-шамыч Советын кокымшо пырля заседанийышт лийын. Тушто депутат **А. А. Жданов** выступатлен. Тудо Карельский АССР-ым Союзный Карело-Финский Советский Социалистический Республикыш преобразоватлыме нерген докладым ыштен.

Мемнан Йошкар Армий ден Военно-Морской Флот Ленинградын, Мурманскын да Мурманский кӱртньӧ корнын безопасностьыштым обеспечитленыт. Ожно войнан очагше улмо вер Финляндий дене ыштыме Мирный Договор почеш мемнан эл дек вончен. Ынде тыште илыш мирный.

Тиде территорийын кугу ужашыже Карельский АССР воктене улеш. Мемнан правительство тиде у территорийыште государственный устройство нерген йодышым обсуждатлыме годым Карельский республикысе шемер-шамычын тиде район-шамычым Карельский АССР составыш пурташ кӱлмӧ нерген законный да чын пожеланийыштым шотыш налын. Ынде Карельский АССР ыштымылан коло ий вашке шуэш. Тиде жапыште карельский калык Ленин—Сталин партий вуйлатыме почеш кугу сеҥымашым ыштен.

Ынде кушшо да пеҥгыдемше Карельский автономный республикылан Союзный Карело-Финский Советский Социалистический Республикыш савырнаш жап шуын. Карелий дек вончышо у район-шамыч карельский велэ огыл, но южо вере йӧршын финский улыт. Садлан правительство у союзный республикым Карело-Финский манын лӱмдаш решитлен.

Чыла тидын нерген Верховный Советын Сессийжылан Жданов йолташ доложитлен.

Верховный Советын кок Палата - шамычшат кугу йӧнталтмаш дене Палата-шамыч еда посна голосоватлен, Финляндий деч мемнан деке вончышо территорийым, викак Ленинград деке примыкатлыше изи полоса деч посна, Карельский АССР составыш пурташ ик йӱк дене пунчалын. Тышке Выборг, Антреа, Кексгольм, Сортавала, Суоярви, Куолаярви ола шамычат пурат. Кок Палатат шамычат Карельский АССР-ым Союзный Карело-Финский Советский Социалистический Республикыш преобразоватлаш ик йӱк дене пунчалыныт.

Ынде мемнан латкок союзный республика уло.

Изи перерыв деч вара Сессийын заседанийже адакат тӱҥалын. Тыште СССР финансе калык комиссар **Зверев** йолташ 1940 ийлан СССР-ын Государственный бюджетше нерген докладым ыштен. Зверев йолташ Верховный Советлан тений у фабрика, завод, кӱртньӧ корно-шамычым строитлашлан, школа, больница, санаторий, театр, клуб-шамычым кучашлан, мемнан элын оборонный вийжым эше утларак пеҥгыдемдаш мыняр окса кучылтшашлык нерген доложитлен. СССР Государственный бюджетыште родинын оборонный куатшым пеҥгыдемдашлан 57 миллиард теҥгем кучылташ ойлымо.

1 апрельыште Союз Советын, а кастене Национальность-шамыч Советын заседанийышт лийын. Кажне Палата 1940 ийлан СССР-ын Государственный бюджетше нерген шке Бюджетный Комиссийыштын содокладыштым колыштыныт.

Варажым Союз Совет ден Национальность Советыште 1940 ийлан СССР-ын Государственный бюджетше нерген да СССР-ын 1938 ийсе Государственный бюджетшым шуктымо нерген доклад почеш прений тӱҥалын.

Калыкын избранникше-шамыч, мемнан великий родинысе чыла республикын представительышт нунын дене мо ышталтме да государствын колтымо окса дене мом ыштыме, мо ышталтшаш нерген ойленыт. Нерусский калык-шамыч илыме вер-шамыч ожно почеш кодшо, нужна улмашыныт, тушто школат, больницат, корнат почти уке улмаш.

Мемнан социалистический элыште чыла вереат фабрика, завод, чапле ола, школа, университет, санаторий-шамыч ышталтыныт, мемнан дене чыла калык-шамычланат шинчымашым, культурым налаш кумда корно почмо.

Союз Советыште 3 апрельыште прений пытен. Заключительный мут дене СССР финансе калык комиссар **Зверев** йолташ да Бюджетный Комиссийын председательже **Николаева** йолташ выступатленыт. Кастене Национальность-шамыч Советыште прений пытен, да **Зверев** йолташын да Бюджетный Комиссийын председательже **Хохлова** йолташын заключительный мутыштым колыштмо.

Кок Палатыжат шке заседанийлаштышт 1940 ийлан СССР-ын Государственный бюджетшым ик йӱк дене утвердитленыт.

4 апрельыште СССР Верховный Советын Кудымшо Сессийже шке пашажым пытарен.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТЫН VI СЕССИЙЫШТЫЖЕ МОЛОТОВ ЙОЛТАШ МО НЕРГЕН ДОКЛАДЫВАТЛЕН

29 мартыште Союз Совет ден Национальность-шамыч Советын пырля заседанийыштыш Правительствын внешний политикыже нерген докладым СССР Калык Комиссар-шамыч Совет Председатель да Иностранный Паша Калык Комиссар В. М. Молотов йолташ ыштен.

Тудо Верховный Советын пытартыш Сессийже деч вара вич тылзе жапыште международный отношений-шамычым развиватлымаште могай событий-шамыч лийме нерген ойлымаш гыч тӱҥалын.

Чыла нине событий-шамычым, эн ончычак, кодшо ий шыжым Центральный Европышто тӱҥалше сар шотышто ончаш кӱлеш. Эше кодшо ий мучаштак Германия мирым заключитлынеже ыле, но Англия ден Францийын правительствышт тидым корандeныт. Ынде сарым шарымашлан ямдылалтмаш кок могыр гычат эше утларак виянген.

Германия Европысо главный империалистический держава-шамычын —Англия ден Францийын лӱдыкшӧ конкурентышт лийын. Пытартыш жапыште тудо 80 миллион марте немец-шамычым ушен, тиддеч посна, южо пошкудо государство-шамычым шке господствыжо йымак шогалтен. Англия ден Франция, Польша ончылан шке обязательствыштым шуктымо амал дене, Германийлан сарым увертареныт. А чынже дене сарын цельже тыште огыл. Нунын тӱҥ цельышт—Германийым разгромитлаш да ужашлан шеледаш.

Германия ваштареш тиде политикым шуктымаште Советский Союз Англия ден Францийын подсобникышт лияш келшен огыл. Садланак Англия ден Франция мемнан социалистический государство дек эше утларак тушманын относитлаш тӱҥалыныт. Англо-французский империалист-шамыч Финляндийыште тӱҥалше сарым СССР ваштареш савыраш да тидлан Финляндийым велэ огыл, но скандинавский эл-шамычмат—Швеция ден Норвегийым кучылташ шоненыт.

Советский Союзын Европысо сар дек кузе относитлымыже чылалан сайын пале. Мемнан внешний политика — тыныс политика.

Умбакыже Молотов йолташ, Германия дене мемнан сай отношенийна ожнысо Польшышто лийше событий жапысе опытеш проверитлыме, манын ойла. Германия дене торгаймаш паша виянгеш.

Англия ден Франция дене мемнан отношенийна-шамыч вес тӱрлынрак лийыныт.

Молотов йолташ икмыняр факт-шамычым ончыкыш: кок тылзе ончыч французский власть-шамыч Парижыште мемнан торговый представительство ӱмбак полицейский налетым ыштеныт, туштo обыскым ыштеныт, но шылтык нимогай результатымат пуэн огыл. Америка ден Китайыште мемнан налме сату дене Владивостокыш толшо мемнан кок пароходнам Дальний Востокышто английский военный судно-шамыч шупшын налыныт. Англичан-шамыч промышленный оборудованийлан мемнан тошто заказнам шуктымаш деч отказатленыт.

Советский Союз Англия ден Франция шотышто кызыт мартеат нимогай недружелюбный действийым ыштен огыл гынат, чыла нине враждебный действий лийын шогеныт.

„Нуно, — Молотов йолташ ойлен, — мыланна вес политикым — Германия дене келшыдымаш да сарым ыштен шогымаш политикым, нунылан СССР-ым империалистический цельыште кучылташ йӧным пушо политикым навязыватлынешт. Нине господа-шамычлан умлаш жап: Советский Союз весын политикыжын орудийже лийын огыл да нигунамат ок лий, вес элласе господа-шамычлан тидын келшымыжым але келшыдымыжым ончыде СССР шкенжын политикыжым эреак шуктен шоген да шуктен шогаш тӱҥалеш".

Пытартыш кум тылзе утла жап годым Финляндийыште шарлыше сар мыланна ик целым иметлен — Советский Союзын северо-западный границыже-шамычын безопасностьыштым да, эн ончычак, Ленинградын безопасностьым обеспечитлымаш.

Эртыше ий октябрь ден ноябрь тылзе-шамыч мучко Советский Правительство финляндский правительство дене переговорым ыштен шоген. Тунам предложений-шамыч выдвигатлыме ылыч, кудым шуктымашым ме элын безопасностьшым да, утларакшым, Ленинградын безопасностьшым обеспечитлышашлан пеш кӱлешлан да шуяш лийдымылан шотлен улына. Финляндский представитель-шамычым недружелюбный позицийыш шогалмыштлан кӧра нине переговор-шамыч гыч нимат ыш лек. Вопросым решитлымаш сарын пасулашкыже куснен. Но Финляндия шотышто внешний влияний ок лий ыле гын, тудым Советский Союзлан враждебный политика дек огыт тарате ыле гын, Советский Союз ден Финляндия эртыше ий шыжымак шке коклаштышт мирно договоритлалтыт да паша сар деч посна шукталтеш ыле.

Ынде сар пытен. СССР ден Финляндский Республика дене мирный договорым заключитлыме.

Ленинград лишне, пӱтынь Карельский перешейкыште, 50—60 километрлан келгын пурен, финляндский власть-шамыч артиллерийн да пулемет-шамычын пеш шуко да куатле кӱртньӧ-бетонный ден гранитно - земляной военный укреплений-шамычым ыштеныт. Нине укреплений-шамычым шуко шӱдӧ дене шотлалтыт. Тиде ончыкта: Финляндия да, эн ончычак, Карельский перешеек, уже 1939 ийланак, Советский Союз ӱмбак да тугак Ленинград ӱмбак кержалтшашлан вес держава-шамычлан ямде военный плацдармыш савырыме ыле.

„Йошкар Армий,—Молотов йолташ ойла,— „Маннергейм линийым" сенген да тидын дене шкенжым тичмашынак современный военный укреплений-шамычын кугу куатле полосашт гоч эн нелэ условийлаште корным почын кайше первый армий лийын чап дене леведын велэ огыл, — Ленинград ӱмбак кержалтшашлан ямдылыме финляндский военный плацдармым

Йошкар Армий Йошкар Флот дене пырля шалатен велэ огыл, но пытартыш ийлаште южо кумышо эл-шамычын ӱшанымаш дене ямдылен шогымо ик-могай антисоветский планыштымат пытарен".

Финляндийыште сар финский войска-шамыч дене просто ваш тӱкнымаш огыл. Уке. Тыште Йошкар Армий дене ятыр элласе, тиде шотышто английский, французский да моло империалист-шамычын иктыш ушымо вийышт дене столкновений лийын. Нине эл-шамыч финский буржуазийлан чыла вид оружий дене, да утларакшым артиллерий да самолет-шамыч дене, а тугак „доброволец-шамыч" шотеш шке еҥышт дене, шкенынштын шӧртньышт дене да чыла тӱрлӧ снабженийышт дене, шкенынштын орышо агитацийышт дене полшен шогеныт.

Финляндийлан Англия, Франция, Швеция, Италия да тугак „мирым йӧратыше" Америкысе Соединенный Штат-шамыч полшен шогеныт.

Тичмаш огыл сведений-шамыч почеш Финляндия сар жапыште гына вес элла гыч 350 деч шагал огыл самолетым, 1.500 марте артиллерийский орудийым, 6000 утла пулеметым, 100 тӱжем марте винтовкым, 650 000 ручной гранатым, 2.500.000 снарядым, 160.000.000 патроным да эше шуко молымат налын.

Империалист - шамычын ушымо вийыштым кӱрлын, Йошкар Армий шке историйышкыже у чапле страницым возен да мемнан калыкыште отвага, самоотверженность ден героизм источникын пытыдыме улмыжым ончыктен. (**Кужу жап сово кырымаш**).

Умбакыже Молотов йолташ Сессийлан Финляндийысе сар мемнан дечат, тугак финн-шамыч дечат кугу жертвым требоватлен, манын ойлен. Мемнан могырышто колышо ден сусырген колышо—48.745 еҥ, сусыргышо — 158.863 еҥ. Финн-шамыч шке жертвыштым шагалемден ончыкташ тӧчат, но финн-шамычын жертвышт мемнан деч ятыр шукырак: колышо, сусырген колышо-шамычым шотлыде, 60.000 деч шагал огыл еҥгыш шуэш, а сусыргышо 250 000 еҥ утла. Тыге, финский армийын численностьшо 600.000 деч шагал огыл улмым шотлаш гын, финский армий колышыге да сусыргышыге шке составшын пелыже утлажым йомдарен.

Молан Англия, Франция да тугак моло эл шамыч тиде сарыште Финляндийлан Советский Союз ваштареш кучедалмаште активно полшеныт да мирный договорым заключитлымаште мешайышаш верч отчаянно тыршеныт. Вет, Англия ден Францийын Финляндия шотышто нимогай обязательствыштат лийын огыл.

Южо буржуазный газета гыч тарлалтше писак-шамыч тыге кычкыреныт: пуйто Англия ден Франция „изи эл-шамычым" аралат. Но молан вара шке жапыштыже Чехо-Словакийым тудын ӱмбак кержалтмаш деч арален огытыл. Молан нуно Албанийым арален огытыл, кудым Италий руалтен налын да пытарен.

Тыгеже пале, паша „изи эл-шамычым" аралымаште огыл,—а Англия ден Франция пытартыш тылзылаште Советский Союз ваштареш сарым ылыжташ ӱжыныт.

Но нунын планышт кӱрлын. Нине план-шамыч Йошкар Армийын, путыракшым, Карельский перешейкыште пеш чапле успехше-шамычлан кӧра кӱрлалтыныт.

„Но ме она мондо,—Молотов йолташ ойла,—пытартыш событий-шамыч мыланна чылаланат мемнан Йошкар Армийын куатшым да мемнан элын пӱтынь обороныжым умбакыже чакныде пенгыдемдаш кӱлеш нерген уэш ушештарышт".

Финн-шамыч сарым чарыме нерген мыланна переговорым тӱҥалаш шӱденыт. Тиде вопросым решитлыме деч ончыч, ме Финляндийын народный правительствыже дек, тиде шотышто тудын шонымашыжым пален налашлан, обратитлалтын улына. Народный правительство вӱр йоктарымашым чарнышашлан да финляндский калыкын положенийжым куштылгемдаш кӱлеш, манын шотлен. Тунам мемнан правительство Финляндийлан мир условий-шамычым предложитлыш.

Финляндийе дене мирный договорым 12 мартыште подписатлыме. Тиддеч вара Народный Правительство шкенжым шке распуститлен.

Английский ден французский газетлаште, СССР ден Финляндия коклаште заключитлыме договор Финляндийын независимостьшым пытарен, манын возеныт. Тиде дикий брехня: Финляндия кызытат самостоятельный, независимый держава.

Мемнан эл Ленинградын, Мурманскын да Мурманский кӱртньӧ корнын безопасностьшым обеспечитлаш тыршен. Мемнан моло нимогай целят лийын огыл.

Мирный договор Финляндийын независимостьшым тудын внешний ден внутренний пашаште самостоятельностьшым признатла.

Пытартыш жапыште иностранный печатьлаште Советский Союзын южный граница воктенысе, мутлан, Закавказье воктенысе пошкудо-шамычше дене, а тугак Румыния дене ваш-ваш отношенийже нерген вопрослан посна шуко возаш тӱҥалыныт. А мемнан пошкудо-шамыч дене отношений начареммаш уке. Тидлан нимогай оснований уке. Чын, кызыт Сирийыште да вообще Лишыл Востокышто генерал Вейганын вуйлатыме дене англо-французский, утларакшым колониальный армий-шамычым ыштат. Нине армий-шамыч Советский Союзлан враждебный цель дене ынышт кучылталт, манын ме бдительный лийшаш улына.

Мемнан Турций дене да Иран дене нападатлаш огыл нерген договор уло. Советский Союз договорышто ончыктымо шке обязательствыжым неуклонно шуктен шога.

Румыния дене мемнан коклаште нападатлаш огыл нерген договор уке. Мемнан ӱчашымашан вопрос уло. Шке жапыштыже Румынийын мемнан Бессарабийым шупшын налмыжым Советский Союз нигунамат чынлан шотлен огыл. Но Советский Союз Бессарабийым военный вий дене пӧртылтымӧ нерген вопросым шынден огыл.

Япония дене ме ятыр спорный вопросым разрешитлен улына. Но туге гынат, Япония шкенжын южо обязательствыжым ок шукто. Тиддеч посна Японийысе да Манчжурийысе советский орган-шамычын сотрудникышт дек японский власть-шамычын отношенийышт нормальныйлан шотлаш огеш лий.

В. М. Молотов заключенийыштыже ойлен:

„Пытартыш жаплан итогым ыштен, ме мемнан элын безопасностьшым обеспечитлыме пашаште мемнан шагал огыл сеҥымаш-шамычым ыштымына ужына. Тидыже мемнан тушманна-шамычым ӧрыктара. Ме, шкенан паша ден шкенан виялан ӱшанен, шкенан внешний политикынам уло последовательность дене неуклонно умбакыжат колтен шогаш тӱҥалына".

(Чымыр залыште рӱжге да шуко жап сово кырымаш. Депутат-шамыч шогалыт).

ИСПЫТАНИЙ МАРТЕ 40 КЕЧЕ КОДЫН

Испытанийлан кызытак ямдылалташ тӱҥалза

Шиньша средний школын 5-ше „А" классыштыже тунемше отличница Андреева Таня уроклан ямдылалтеш.
Фото М. Чуршуковын.

Испытаний могай предмет дене лиеш?

20 майыште чыла школлаштат шошымсо проверочный испытаний тӱҥалеш. Шотыш налза, йоча-шамыч: испытаний марте вет 40 кече веле кодын!

1-ше, 2-шо да 3-шо класслаште тунемше-шамычлан испытаний ок лий: нуным идалык мучко могай отметка дене тунеммыштым шотыш налын, вес классыш кусарат. А 4-ше классыште тунемше-шамычлан шочмо йылме дене (письменно—диктант), руш йылме дене (устно), арифметика дене (письменно) да географий дене (устно); 5-ше классыште тунемше-шамычлан шочмо йылме дене (устно да письменно—диктант), руш йылме дене (устно), географий дене (устно), арифметика дене (письменно да устно); 6-шо классыште—шочмо йылме дене (устно да письменно—диктант), руш йылме дене (устно). алгебра дене (устно), ботаника, географий дене (устно); 7-ше классыште—шочмо йылме дене (устно да письменно—диктант), руш йылме дене (письменно— изложений), алгебра дене (письменно), геометрий, СССР Конституций, физика, зоологий, географий дене (чыла—устно); 8-ше классыште—шочмо литература дене (письменно—сочинений), руш йылме да литература дене (устно), алгебра дене (устно), геометрий, физика, айдемын анатомийже да физиологийже да иностранный йылме дене (чыла—устно); 9-ше классыште—шочмо литература дене (письменно—сочинений), руш йылме да литература дене (устно), геометрий дене (устно), алгебра дене (письменно), физика, дарвинизмын основыжо, химий да географий дене (чыла—устно); 10-шо классыште—шочмо литература дене (письменно—сочинений), руш йылме да литература дене (устно да письменно—сочинений), алгебра дене (письменно да устно), геометрий дене (письменно да устно), тригонометрий, физика, химий, СССР историй, иностранный йылме дене (чыла—устно) испытаний лиеш.

Кӧн тӱҥ предмет-шамыч дене кумыт деч шуко начар отметкыже лиеш гын, тудым испытанийыш огыт пурто да тудо классешак вес ийлан тунемаш кодат. Письменный паша годым сочинениййым орфографически начар возымо гын, сочиненийлан начар отметка шындалтеш.

Правило-шамычым лудам

Тунемме ий вашке мучашыш шуэш. Туныктышо-шамыч мемнан идалык мучко могай шинчымашым налмынам тергаш тӱҥалыт. Тидлан те, йоча-шамыч, кузе ямдылалтын шогеда? Мый гын, повторенийым мартын тӱҥалтышыштыжак тӱҥальым. Руш йылме дене ме могай правило-шамычым тунемын улына—чыла рад дене лудын толам. Географий денат чыла повторитлем. Моло предмет-шамыч денат тетрадьысе записьым эре лудын шогем. Тыге испытанийлан ямдылалташ кече еда 1-2 шагатым ойрем.

Руш йылме да географий—мыйын утларак йӧратыме предметем - шамыч улыт. Тиде предмет-шамыч дене эре отличнын тунем шогышым. Садлан пеҥгыдын решитленам — испытанийыматотличнын кучаш.

Тимофеева Маргарита.
Морко средний школа,
6-шо класс.

Мый планым ыштенам

Мый испытанийлан ямдылалташлан планым ыштенам. Планыште ончыктенам: кунам, могай предмет дене заниматлаш. Утларакшым мый мыланем нелын чучшо предмет-шамыч дене заниматлем. Тыге кызыт зоологий дене эре повторенийым ыштем. Алгебра дене правило-шамычым повторитлыме деч посна шуко задачым решатлем.

Сидыганов Павел.
Кужеҥер район,
Салтак'ял НСШ, 7-ше класс.

Морко средний школын 6-шо „Б" классыште отлично тунемше Деменцева Галя. Тудо школын да классын честьше верч тыршен кучедалеш.

Йошкар-Ола 8 номеран школысо отличница-шамыч. Шола гыч пурлашке: Штейнгард Муза, Соколова Нюра, Чулкова Инесса.
Фото М. Чуршуковын.

Теният „Похвальный грамотым" налам

Мый кажне тунемме ийыште проверочный испытанийым чыла предмет денат отличнын сдатленам, мыланем ий еда „Похвальный грамотым" пуэныт. Теният мый тыгак ыштем. Испытаний годым чыла предмет денат керек-могай йодышлан точный да тӱрыс ответым пуаш манын, теле каникул годсекак тунемме материалым эре повторитлен тольым. Повторитлаш мыланем урокышто, мӧҥгыштӧ ыштыме запись пеш полша. Мый жапымат моштен кучылтам. Школа гыч толмек, кочкам, вара изиш каналтымек, мӧҥгыштӧ полшем: вӱдым кондем, пуым шелыштам. Вара эрлашыжым лийшашлык уроклан ямдылалтам. Урокым ямдылмек, яндар южышто шӱлалтен кошташ, але киношко каем. А урем гыч толмек, испытанийлан ямдылалташ пижам. Вот тыге мый жапем шеледенам.

Пыринов Миша.
Козмодемьянск ола,
Средний школа, 9-ше „Б" класс.

Испытанийым пӱтынь класс вуча

Ме нылымше классыште тунемына. Эше испытанийым тений первый гана кучена. Садлан ме чыланат испытанийым пеш вучена, тудлан пӱтынь классге ямдылалтын шогена. Мемнан туныктышына Гаврил Игнатьевич чыла предмет денат программым пырдыжеш возен сакен. Вот тиде программа почеш ме ямдылалтына. Прозоров Александр ден Прозоров Андрей арифметика дене пелыжым утла повторитленыт, Мамаев Федор ден Олюнин Никандр руш йылме дене чыла правилым сайын лудын лектыныт.

Ме чыланат тыге ыштена: эн первый ик предмет дене ямдылалтына, тудым пытарымек, вес предмет дене тӱҥалына.

Прозоров Александр,
Прозоров Андрей,
Мамаев Федор.
У-Тор'ял район,
Шанер начальный школа.

Жап шуко кодын огыл вет!

Мемнан южо йоча-шамыч испытаний нерген веле огыл, но тунемшаш нергенжат огыт шоно. Теве Семенов Иван, Михайлов Матвей, Иванов Николай, Кольцов Филипп, Гаврилов Илья урокышто эре лӱшкен, туныктышылан мешайкален шинчат. Нуно пӱтынь класслан мешаят. Мӧҥгыш пумо пашам шуктен огыт тол, садлан нуно тунемме материалым пеш шагал шинчат.

„Испытаний марте эше жап шуко, эше шуына" — тыге нуно ойлат.

Николаев Ваня.
Морко район,
Нурӱмбал НСШ,
5-ше „А" класс.

4-ше классым „отлично" отметка дене пытарем

Мый кажне кечын урок деч вара ик шагат южышто коштедем. Вара мӧҥгыш пурем да испытанийлан ямдылалташ тӱҥалам. Кажне предмет дене мом тунеммым тӱҥалтыш гычак чыла лудам. Испытанийым чыла предмет денат отличнын сдатлен, НСШ-шке 5-ше классыш тунемаш кайынем. Тидлан кызыт эре ямдылалт шогем.

Громов Васлий.
Йошкар-Ола район,
Нурма начальный школа.

34

Эн первый салютым тылат пуэна

Мутшо В. РОЖКИНЫН. *Музыкшо Л. Н. САХАРОВЫН.*

Кузе май эрдене
Модеш кече йол,
Чыла йыр чонаным
Вӱчкен шымата;
Тугак йӧршын Кремль гыч
Шӱмбел Сталин вождь
Мемнам шокшыж дене
Ласкан ырыкта.
Тый, Сталин, тӱняште
Эн мудрый айдем,
Чылашт верч тыршалше
Шӱмбел ачана.
Садлан меже таче
Моткоч йывыртен,
Эн первый салютым
Тылат пуэна!
Мемнан ден эн чапле,
Эн волгыдо школ,
Кеч телым, кеч шошым
Модеш кече йол.
Мемнан уло чапле
Театр, стадион,
Музей, площадка,
Кино, патефон.

Кеҥежым мотор пеш
Лиеш лагерна.
Курорт, санаторий—
Мемнан сай тангна.
Чыла тидым Сталин
Пуэн мемналан.
Садлан меже таум
Тудлан ыштена.
Меат лийына
Инженер, лейтенант,
Пилот, композитор,
Танкист, капитан.
Садлан ме отлично
Тунем толына,
Садлан ме
Герой деч герой кушкына.
Тый, Сталин, тӱняште
Эн мудрый айдем.
Чылашт верч тыршалше
Шӱмбел ачана!
Садлан меже таче
Моткоч йывыртен,
Эн первый салютым
Тылат пуэна!

Классын честьше верч кучедалын огытыл

Иван-Сола средний школын VI „А“ классыште тунемше-шамыч 23 мартыште классный погынымаште 3-шо чырыкысе тунемме пашан итогшым обсуждатлышт.

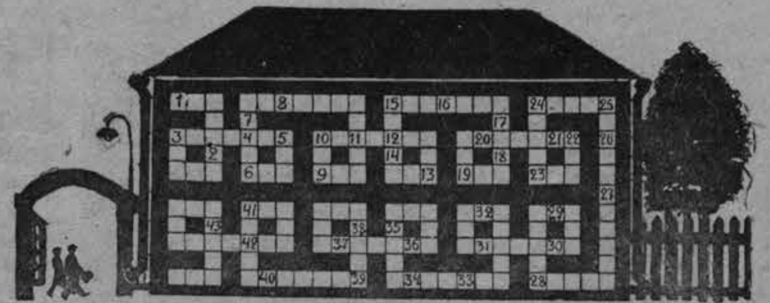
Классыште начар тунемше 24 процент ыле. Отличник иктат уке, ударник икте велэ—Шамов Александр. Классыште ятыр тунемше-шамыч мӧҥгӧ пумо пашам шуктен толын огытыл, уроклан огыт ямдылалт ыле. Нуно урок годым туныктышын ойлымыжым сайын колыштын огытыл. Садланак 8 тунемше-шамыч начар отметкым налыныт. Адак Морозов Иван, Алексеев Григорий, Малинчна Екатерина, Лукоянов Максим тунемме кечым коден коштыныт, чӱчкыдынак дисциплиным пудыртеныт. Тиде тунеммаште кугун мешаен, посещаемость ятырлан волен.

Димитриев Григорий.
Кужеҥер район.

Шырчыклан пӧрт ямде.
Фотоэтюд Д. Зверевын.

Чайнкроссворд

Чайнкроссворд — тиде чайнворд, но южо вере мут-шамыч икте-весыштым пӱчкын каят. Садлан чайнкроссворд манылтеш. Тыштат кажне клеткыште ик буква гына лиеш.

Мут-шамычын значенийышт: 1. Планет. 2. Световой сигнал. 3. Ик клеткан илыше. 4. Кавказысе горец шамычын ялышт. 5. Шошым пеледше пушеҥге. 6. Шуко мӱкш-омарта шогыктымо вер. 7. Сылне пеледыш. 8. Художник-живописец-маринист (маринист — теҥыз пейзажым сӱретлыше). 9. Айдеме капын ужашыже. 10 Хищный янлык. 11. Машинасе ораван шӱдыржӧ. 12 Йоҥыштымо продукт 13. Тӱньык гыч лекше газ. 14. Йошкармеецын упшыжо. 15 Мушкылтмо вер 16. Пасушто илыше. 17. Хищный кол. 18. Земноводный. 19 Казахский мурызо. 20. Чот йӱлышӧ пушеҥге. 21. Киргизский ССР-се областной центр. 22. Вуйысо чием. 23. Аэроплан шындыме леваш. 24. Йӱкым кӱртньӧ воштыр деч посна кугу расстоянийыш передатлыме способ 25. Сознаний малымаш. 26. Шудан лоп. 27. Музыкым возышо. 28. Центр гыч окружностьыш колтымо линий. 29. Кишан пушеҥгыла гыч лукмо вещества. 30. Конверт ӱмбалан возымаш. 31. Теҥызлаште шогалше вӱд меҥге. 32. Южный эллаште илыше. 33 Светын ужашыже. 34 Фольклорный произведений. 35. Наполеоным сеҥыше русский полководец. 36. Тошто мланде виса. 37. Пареҥге ложаш. 38. Шулдыран насекомый. 39. Ик союзный ССР-ын столицыже. 40. Первый руш летописец. 41. Токым виймым вашталтыше прибор. 42. Электровий дене коштшо автобус. 43. Мурышо еҥ.

Чайнкроссвордым **ВОЛОДЯ ТОКМУРЗИН** составитлен.
Татарский АССР,
Красный-Бор район,
Буймо средний школа.

ТЫЙ ШИНЧЕТ МО?

ОРОЛЫШО КАЙЫК

Южный Америкын чодралаштыже турня гае кайык-шамыч илат. Нуным агами маныт. Агами кайыкын йӱкшӧ трубасе йӱкла шокта, садланак индеец-шамыч тудым трубач манын лӱмденыт.

Агами-шамыч шукыжым кугу чодралаште илат. Нуно ик вер гыч вес верыш тӱшкан коштыт, саска пырче да насекомый-шамычым кочкыт. Тугак нуно индеец-шамычын мӧҥгысӧ обстановкышт шкенынштым начарын огыл чувствоватлат.

Чодраште кучымо агами иге, тугак кугу кайык-шамычат ен деке пеш вашке тунемыт. Нуно пий семын суртым оролен кертыт. Тидыже эн интересный. Индейский яллаште илыше-шамыч нунылан шкеныштын суртыштым, сурт кайык, вольык-шамычым оролаш ӱшанен кодат.

Кажне эрдене кӱтӱзӧ дене пырля агами шорык шамычым олыкыш покген наҥгая. Кӱтӱ гыч ик шорыкат ок йом манын. кӱтӱзӧ пеҥгыдын ӱшана: агами-шамыч иктаж-могай янлыкым пален налыт гын, нуно тунамак трубитлаш тӱҥалыт да шке нерыштт дене тӱмыр семын пеш чот кырат. Иктаж шорык кӱтӱ гыч ойырлен кая гын. агами шамыч тудым тунамак пӧртылген кондат. Кӱтӱштӧ кок агами кайык, ик сай пийым сайын вашталтен кертыт.

Агами чывиге, лудо да моло сурт кайык-шамычымат сайын орола. Тушто кугу еҥын полшымыжо ок кӱл. Агами шамыч кайык-шамычым кечыгут янлык, пий, пырыс-шамыч деч сайын оролат. А кастене шке жапыштыже нуным мӧҥгӧ кондат. Иктаж кайык почеш кодеш гын, агами-шамыч тудым молым поктен шумешке нерже дене шӱкен покташ тӱҥалыт.

Агами-шамыч шке озашт деке пеш вашке тунемыт. Нуно озан йӱкшым палат, йӱкым пумеке тунамак шке озашт деке куанен мияг да чыланат подчинялалтыт. Нуно пырыс ден пийым огыт пагале. Пырыс ден пийым ужмышт годым пеш чот сырат, тунам нуно оз шг воктеп шулдырыштым кыраш тӱҥалыт.

Тений 15 апрельыште М. В. Ломоносовын колымыжлан 175 ий темеш

Ломоносов кузе тунемын

Великий русский ученный Михаил Васильевич Ломоносовым лудаш да возаш эн онычычак аваже туныктен. Варажым тудым дьячок Сидор Колчин да тудо ялыштак илыше Иван Шубный туныктеныт Но нуно шкештат шагал шинченыт, садлан варарак Ломоносовлан нимомат уым туныктен кертын огытыл. Тыге Ломоносов шкаланже шкеак учитель лиеш

Дудин фамилиян поян пошкудо-шамыч деч „Псалтырь“, „Грамматика“ да „Арифметика“ книга-шамычым налын да вашке чыла наизусть тунем шуктен.

Книгам тудо эре шке пеленже коштыктен. Ачаж дене океаныш кол кучаш каймыж годымат книгажым пеленжак налын. Тушто, кеч ик шагатым тынат, йӧратыме книга лудаш ойрен. Яндар южышто лудашат куштылго, адак изи-аваж семын „книга дене жапым яра эртарен шинчылтеш“ манын тужшат уке.

Ломоносов шинчымашым налаш пеш чот шонен. Садлан рвезе Ломоносов ачажын суртшым коден, Москвашке, иктаж-могай учебный заведенийыш тунемаш пураш каен.

Ломоносов школыш тунемаш пурашлан кужу путешествийым ыштен: Денисовка ял гыч (Архангельский губерний) Москва мартен имне дене кум арня жап каен.

Тудын тунемаш пурымо школжо духовный улмаш да Спасский училищный монастырь манылтын. Тушто начарын туныктеныт но чот да чӱчкыдын наказатленыт—пурса ӱмбалне сукен шинчыктеныт, копам тоя дене кыреныт. Тушто латынский, славянский йылмым, ге графийым, историым, арифметикым, утларакше церковный наукым туныктеныт.

Вич ий жап Ломоносов начарын кочкын йӱын, начарын чиен илен, наукымат коден огыл.

Тудлан нужналыкым велэ огыл чыташ логалын. Школьник, изи йоча-шамыч тудын ӱмбак парняшт дене ончыктен, кычкыреныт: „Ончыза, могай кугу, иктаж коло ияш, латыньым тунемаш толын!..“

Ик ийыштак Ломоносов тиде школын кум классшым тунем пытарен. Тудо эре книга да тетрадь дене шинчылтын: то славянский йылме дене возымо летописьым лудын, то латынский йылме дене стихотворенийым возен.

Ик жап гыч Ломоносовым наукым сайын тунемше моло ученик-шамыч дене пырля Петербургыш, наука-шамыч Академий пеленсе университет-гимназийыш колтеныт.

Туштат илыш йӧсӧ улмаш. Пелэ теммеш велэ пукшеныт, каза коваште дене ургымо вургемым чиктеныт. Но тушто монастырьысе деч шуко кылан туныктеныт. Туштат Ломоносов шуко шинчымашым шке гыч лудмо дене налын. Тудо Петербургышто лекше академический журналым эре лудын шоген. Латинский йылмым сайын шинчымаш да немецкий йылмым тунеммаш тудлан иностранный книга-шамычым сайын лудын моштааш полшеныт.

Петербург деч вара Ломоносов граница вес велне тунемын, тушто тудо кугу ученый-шамычын лекцийышкым колыштын да шкеат первый гана научный паша дене займатлаш тӱҥалын.

Ломоносовлан кызытсе гай условийыште огыл тунемаш логалын. Тунам школат шагал улмаш, садлан наукым тунемашлан корным почаш йӧсӧ улмаш. Но Ломоносовын тунемаш кугу желанийжым нимогай йӧсылыкат чарен кертын огыл. Тыландат, йоча-шамыч, Ломоносов семын упорнын да настойчиво тунемаш кӱлеш.

Ломоносовлан классыште тунеммаш шагал улмаш. Тудо тӱрлӧ книгам шуко лудедымыже дене шке гыч пеш шуко уым пален налын. Ломоносов шинчымашым налын, шочмо элын наукыжым ончык колташ, наука чыла калыклан пайдам пужо, манын тыршен. Вот молан тудын чапше кугу.

Д. ГАЛИЧ.

(„Ленинские Искры“ газета гыч).

Отв. редактор—
И. М. МУЗУРОВ.

Уполн. Марглавлита № А—332. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.